

स्थानीय राजपत्र

घिरिङ गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड ४ संख्या ४७ मिति: २०७८/०३/३१

भाग-१

घिरिङ गाउँपालिका शिक्षा ऐन, २०७८

घिरिङ गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पोखरीछाप, तनहुँ

गण्डकी प्रदेश, नेपाल

धिरिङ गाउँपालिका शिक्षा ऐन, २०७८

स्विकृत मिति: २०७८/०३/३०

प्रमाणिकरण मिति: २०७८/०३/३०

प्रस्तावना: नेपालको संविधान बमोजिम स्थानीय तहलाई प्राप्त शिक्षा सम्बन्धी अधिकार कार्यान्वयन गर्न र धिरिङ गाउँपालिका क्षेत्रभित्र स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालयहरूको व्यवस्थापन सुधार गर्दै गुणस्तरीय शिक्षाको विकास गर्न वाञ्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २२६ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी धिरिङ गाउँपालिकाको नवौँ गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

(क) यस ऐनको नाम “ धिरिङ गाउँपालिका शिक्षा ऐन, २०७८” रहेको छ ।

(ख) यो ऐन धिरिङ गाउँपालिका क्षेत्रभर लागु हुनेछ ।

(ग) यो ऐन धिरिङ गाउँपालिकाको स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा

(क) “ऐन” भन्नाले धिरिङ गाउँपालिका शिक्षा ऐनलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ख) “संघीय शिक्षा ऐन” भन्नाले संघीय संसदले बनाएको शिक्षा ऐनलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ग) “प्रदेश शिक्षा ऐन” भन्नाले गण्डकी प्रदेशको संसदले बनाएको शिक्षा ऐनलाई सम्झनु पर्दछ ।

(घ) “गाउँपालिका” भन्नाले नेपालको संविधान बमोजिम स्थापना भएको धिरिङ

गाउँपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।

- (ङ) “कार्यपालिका” भन्नाले धिरिङ गाउँपालिकाको कार्यपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (च) “विद्यालय शिक्षा” भन्नाले आधारभूत शिक्षा र माध्यमिक शिक्षा सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) “प्रारम्भिक बाल शिक्षा” भन्नाले चार वर्ष उमेर पुरा भई पाँच वर्ष उमेर पुरा नगरेका बाल बालिकाको लागि दिइने प्रारम्भिक बाल शिक्षालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ज) “आधारभूत शिक्षा” भन्नाले प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा सम्झनु पर्दछ ।
- (झ) “माध्यमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा ९ देखि कक्षा १२ सम्म दिइने शिक्षा सम्झनु पर्दछ ।
- (ञ) “विशेष शिक्षा” भन्नाले दृष्टिविहिन, बहीरा, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्त श्रवण वा अति अशक्त शारिरीक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई छुट्टै समूहमा राखी विशेष प्रकार र निश्चित माध्यमबाट दिइने शिक्षा सम्झनु पर्दछ ।
- (ट) “समावेशी शिक्षा” भन्नाले देहायको शिक्षा सम्झनुपर्दछः
- (१) दृष्टिविहिन, न्युन दृष्टियुक्त, बहिरा, सुस्त श्रवण, अटिज्म, बौद्धिक, शारिरीक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नियमित शैक्षिक पद्धतिको अधिनमा रही दिइने शिक्षा,
- (२) सामाजिक, आर्थिक वा भौगोलिक कारणले पछाडी परेका व्यक्तिलाई विभेदरहित वातारणमा दिइने शिक्षा ।
- (ठ) “प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा” भन्नाले प्राविधिक ज्ञान, सीप तथा विषयवस्तु सिकाईको व्यवस्था गरी प्रविधि र व्यवसायको शिक्षा प्रदान गर्न कक्षा ९ देखि कक्षा १२ सम्म दिइने शिक्षालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ड) “विद्यालय” भन्नाले सामुदायिक विद्यालय र संस्थागत विद्यालय सम्झनु पर्दछ ।
- (ढ) “सामुदायिक विद्यालय” भन्नाले सरकारबाट नियमित रुपमा अनुदान पाउने गरी अनुमित वा स्वीकृती प्राप्त विद्यालय सम्झनु पर्दछ ।

- (ण) “संस्थागत विद्यालय” भन्नाले सरकारबाट नियमित रुपमा अनुदान नपाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनु पर्दछ ।
- (त) “प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र” भन्नाले खण्ड (छ) बमोजिमको शिक्षा दिन खोलिएको प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र, नर्सरी, किन्डर गार्डन र मन्टेश्वरी शिक्षा लगायतलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (थ) “आधारभूत विद्यालय” भन्नाले खण्ड (ज) बमोजिमको शिक्षा दिइने विद्यालय सम्झनु पर्दछ ।
- (द) “माध्यमिक विद्यालय” भन्नाले खण्ड (ज) र (झ) वा खण्ड (झ) बमोजिमको शिक्षा दिइने विद्यालय सम्झनु पर्दछ ।
- (ध) “धार्मिक विद्यालय” भन्नाले परम्परागत रुपमा चलिआएका गुम्बा, गुरुकुल, आश्रम, मदरसा जस्ता धार्मिक विद्यालय सम्झनु पर्दछ ।
- (न) “आवासीय विद्यालय” भन्नाले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा गाँउपालिकाबाट आवासीय विद्यालयको रुपमा अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त गरेको विद्यालयलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (प) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकारको शिक्षा हेर्ने मन्त्रालय सम्झनु पर्दछ ।
- (फ) “प्रदेश मन्त्रालय” भन्नाले गण्डकी प्रदेशको शिक्षा हेर्ने मन्त्रालय सम्झनु पर्दछ ।
- (ब) “शिक्षक सेवा आयोग” भन्नाले संघीय शिक्षा ऐन बमोजिम गठन भएको शिक्षक तथा कर्मचारीहरुको स्थायी नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने आयोग सम्झनु पर्दछ ।
- (भ) “पाठ्यक्रम विकास केन्द्र” भन्नाले संघीय शिक्षा ऐन बमोजिम गठन भएको पाठ्यक्रम निर्माणको लागि जिम्मेवार निकाय सम्झनु पर्दछ ।
- (म) “विद्यालय शिक्षक किताबखाना” भन्नाले संघीय शिक्षा ऐन बमोजिम गठन भएको विद्यालय शिक्षक किताबखाना सम्झनु पर्दछ ।
- (य) “अध्यक्ष” भन्नाले धिरिड गाँउपालिकाको अध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (र) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले धिरिड गाँउपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय

अधिकृतलाई सम्झनु पर्दछ ।

- (ल) “शिक्षा प्रमुख” भन्नाले घिरिङ गाँउपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाको प्रमुख वा प्रमुखको कामकाज गर्न तोकिएको कर्मचारीलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (व) “निरीक्षक” भन्नाले विद्यालयको निरीक्षण एवम् सुपरिवेक्षण गर्न तोकिएको अधिकृत कर्मचारीलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (श) “प्रधानाध्यापक” भन्नाले विद्यालयको प्राज्ञिक एवम् प्रशासनिक प्रमुखको रूपमा नियमानुसार नियुक्ति भएको विद्यालयको प्रधानाध्यापकलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ष) “शिक्षक” भन्नाले विद्यालयको अध्यापक सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले प्रधानाध्यापक समेतलाई जनाउँछ ।
- (स) “अभिभावक” भन्नाले विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको अभिभावक भनी विद्यालयको अभिलेखमा जनिएको व्यक्ति सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन गर्ने प्रयोजनका लागि विद्यार्थीको बाबु वा आमा वा बाबु तर्फको बाजे वा बज्यैलाई समेत जनाउँछ ।
- (ह) “कर्मचारी” भन्नाले विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारीलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (क्ष) “माध्यमिक शिक्षा उत्तिर्ण परीक्षा” भन्नाले माध्यमिक तहको अन्त्यमा हुने परीक्षा सम्झनु पर्दछ ।
- (त्र) “आधारभूत शिक्षा उत्तिर्ण परीक्षा” भन्नाले आधारभूत तहको अन्त्यमा हुने परीक्षा सम्झनु पर्दछ ।
- (ज्ञ) “अनुमति” भन्नाले नेपाल सरकार वा गाँउपालिकाले स्थायी स्वीकृति वा सहायता प्रदान गरिनसकेको कुनै तोकिएको ठाँउ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिइएको अस्थायी स्वीकृतिलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ज्ञ.१) “स्वीकृति” भन्नाले तोकिएको बमोजिमको शर्त पुरा गरेको विद्यालयलाई नेपाल

सरकार वा गाँउपालिकाले दिएको स्थायी स्वीकृतिलाई सम्झनु पर्दछ ।

(३.२) “शैक्षिक गुठी” भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नका लागि कुनै व्यक्तिले नाफा नलिने उद्देश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक वा निजी शैक्षिक गुठी सम्झनु पर्दछ ।

(३.३) “शैक्षिक सत्र” भन्नाले विद्यालयमा अध्ययन अध्यापन गराइने वार्षिक अवधि सम्झनु पर्दछ ।

(३.४) “शिक्षा समिति” भन्नाले यसै ऐन बमोजिम गठन भएको गाँउ शिक्षा समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।

(३.५) “वडा शिक्षा समिति” भन्नाले दफा १० बमोजिम गठन भएको समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।

(३.६) “परीक्षा समिति” भन्नाले आधारभूत तहको अन्त्यमा लिइने परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न गठित समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।

(३.७) “व्यवस्थापन समिति” भन्नाले यसै ऐन बमोजिम विद्यालयहरूमा गठन हुने विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।

(३.८) “शुल्क” भन्नाले तोकिए बमोजिमका विद्यालयले नियम अनुसार विद्यार्थीसंग लिन पाउने शुल्क सम्झनु पर्दछ ।

(३.९) “संविधान” भन्नाले नेपालको संविधान सम्झनु पर्दछ ।

(३.१०) “स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन” भन्नाले संघीय संसदले जारी गरेको स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ सम्झनु पर्दछ ।

(३.११) “सभा” भन्नाले धिरिङ गाँउपालिकाको गाँउ सभालाई सम्झनु पर्दछ ।

(३.१२) “स्थानीय तह” भन्नाले नेपालको संविधान बमोजिम गठन भएका गाँउपालिका वा नगरपालिका सम्झनु पर्दछ ।

(३.१४) “कोष” भन्नाले दफा १२ बमोजिम खडा गरिएको गाँउ शिक्षा कोषलाई सम्झनु पर्दछ ।

(३.१३) “तोकिएको वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमावली,

निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्डमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्दछ।
 (३.१४) “स्थायी आवासीय अनुमति” विदेशी मुलुकले कुनै शर्त तोकी वा सो मुलुकमा
 स्थायी रुपमा बसोबास गर्न पाउने गरी नेपाली नागरिकलाई उपलब्ध गराएको
 डाइभर्सिटी इमिग्रेन्ट भिसा (डि,भी.), परमनेन्ट रेजिडेन्ट भिसा(पि. आर.) वा
 ग्रीनकार्ड सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले नेपाली नागरिकलाई विदेशमा स्थायी रुपमा
 बसोबास गर्न दिइएको जुनसुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमति समेतलाई
 जनाउँदछ।

परिच्छेद २

शिक्षाको प्रकार, माध्यम, विद्यालयको वर्गीकरण, अनुमति,

स्वीकृति, समायोजन र नियमन

३. शिक्षाको प्रकार:

(१) विद्यालय शिक्षाको प्रकार देहाय अनुसार हुनेछ।

(क) आधारभूत शिक्षा: (१) साधारण शिक्षा

(२) संस्कृत शिक्षा

(ख) माध्यमिक शिक्षा: (१) साधारण शिक्षा

(३) संस्कृत माध्यमिक शिक्षा

(४) प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा

४. शिक्षाको माध्यम:

(१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली भाषा वा अंग्रेजी भाषा वा दुवै भाषा हुनेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि देहायको अवस्थामा शिक्षाको
 माध्यम देहाय बमोजिम हुनेछ।

(क) आधारभूत तहको प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि कक्षा ५ सम्म विद्यार्थीको

मातृभाषामा शिक्षा दिन सकिनेछ।

- (ख) गैर नेपाली नागरिकले विद्यालयमा अध्ययन गर्दा निजले चाहेमा अनिवार्य नेपाली विषयको सट्टा अन्य कुनै भाषा विषय अध्ययन गर्न सक्नेछ र सो सम्बन्धी व्यवस्था गाँउपालिकाको समन्वयमा विद्यालयले मिलाउनेछ ।
- (ग) भाषा विषयमा अध्यापन गराउँदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषा हुनेछ ।
५. विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था:
- (१) गाँउपालिकाले आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गरी कुनै सामुदायिक विद्यालयमा विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, दूर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालनको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
- (२) विशेष शिक्षा र समावेशी शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था साधारण शिक्षा सरह हुनेछ ।
- (३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि विशेष शिक्षातर्फ अध्ययनरत बालबालिकाको लागि पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया र मूल्याङ्कन प्रणालीमा फरक व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।
- (४) गाँउपालिकाले आवश्यकता अनुसार सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत साक्षरोत्तर एवम् निरन्तर शिक्षा, लगायत अन्य अनौपचारिक शैक्षिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (५) तोकिएको पूर्वाधार पुरा गरेको पाइएमा गाँउपालिकाले कुनै संस्थागत विद्यालयलाई यस दफामा उल्लेखित कार्यक्रमहरू आफ्नै स्रोतमा सञ्चालन गर्न अनुमति दिन सक्नेछ ।
- (६) विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर तथा खुला शिक्षा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
६. विद्यालयको वर्गीकरण: विद्यालयलाई देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरिनेछ ।
- (क) सामुदायिक विद्यालय,
- (ख) संस्थागत विद्यालय,

(ग) शैक्षिक गुठी,

(घ) सहकारी विद्यालय ।

७. विद्यालय खोल्न अनुमति लिनु पर्ने:

(१) कुनै नेपाली नागरिकले विद्यालय खोल्न, कक्षा थप र तह थप गर्न चाहेमा सम्बन्धित वडाको सिफारिस सहित तोकिएको ढाँचामा गाँउपालिकामा निवेदन दिनुपर्नेछ । त्यसरी निवेदन दिँदा संस्थागत विद्यालय खोल्न चाहेनेले सो विद्यालय शैक्षिक गुठी वा सहकारी कुन रूपमा सञ्चालन गर्ने हो, सो व्यहोरा समेत निवेदनमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेमा शिक्षा अभिकृतले सो निवेदन उपर आवश्यक जाँचबुझ गर्ने, गराउनेछ र जाँचबुझ गर्दा विद्यालय खोल्न अनुमति दिन मनासिब देखिएमा गाँउ शिक्षा समितिको निर्णय अनुसार तोकिएको शर्त बन्देज पालना गर्ने गरी अनुमति दिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमति लिई सञ्चालनमा रहेको विद्यालयले तोकिएको शर्त बन्देज पालना तथा पुरा गरेमा गाँउ कार्यपालिकाले सो विद्यालयलाई स्वीकृति प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(४) यो दफा प्रारम्भ हुँदाका बखत कम्पनीको रूपमा सञ्चालनमा रहेका विद्यालयले चाहेमा कम्पनी खारेज गरी शैक्षिक गुठी वा सहकारी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्न गाँउपालिका समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम निवेदन परेमा निवेदन उपर आवश्यक जाँचबुझ गर्दा विद्यालयको माग मनासिब देखिएमा माग बमोजिम गाँउ शिक्षा समितिले विद्यालय सञ्चालन गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

(६) उपदफा (२) वा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि देहायका विद्यालयलाई शैक्षिक गुठी वा सहकारीको रूपमा सञ्चालन गर्न अनुमति दिइने छैन ।

(क) सरकारी वा सार्वजनिक भवनमा सञ्चालन भएको विद्यालय,

- (ख) सरकारी वा सार्वजनिक जग्गामा भवन बनाई सञ्चालन भएको विद्यालय,
- (ग) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले विद्यालयको नाममा भवन वा जग्गा दान दातव्य दिएकोमा सो भवनमा वा त्यस्तो जग्गामा भवन बनाई सञ्चालन गरेको विद्यालय,
- (७) शैक्षिक गुठी सम्बन्धी व्यवस्था
- (क) शैक्षिक गुठीको रूपमा विद्यालय सञ्चालन गर्न चाहनेले शैक्षिक गुठी सम्बन्धी विधान बनाई गाँउपालिकामा दर्ता गराउनुपर्नेछ ।
- (ख) शैक्षिक गुठी निजी वा सार्वजनिक गरी दुई किसिमले दर्ता गर्न सकिनेछ ।
- (ग) शैक्षिक गुठी तथा सहकारी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (८) निजी स्रोतबाट प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र खोल्ने अनुमति वा स्वीकृति सम्बन्धी व्यवस्था उपदफा (१) बमोजिम हुनेछ ।
- (९) सामाजिक परोपकारी वा कल्याणकारी संस्थाले मुनाफा नलिने उद्देश्य राखी गुरुकुल, मदरसा, गुम्बा समेतका विद्यालय सञ्चालन गर्न चाहेमा तोकिएको प्रक्रिया पुरा गरी सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (१०) मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति सम्बन्धी व्यवस्था उपदफा (१) र (२) बमोजिम नै हुनेछ ।
- (११) प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरू यसै ऐन बमोजिम स्थापना भएको मानिनेछ ।
- (१२) उपदफा ९ बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालयको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
८. विद्यालय खोल्न, कक्षा थप गर्न, नाम परिवर्तन गर्न, सार्न, गाभ्न, समायोजन गर्न, कक्षा वा तह घटाउन वा बन्द गर्न सक्ने:

- (१) गाँउपालिकाले गाँउ शिक्षा समितिको राय लिई कुनै ठाँउमा विद्यालय खोल्न, कक्षा थप गरी सञ्चालन गर्ने अनुमति दिन, विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्न, सञ्चालन भइरहेको कुनै विद्यालयलाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न, दुई वा सो भन्दा बढी विद्यालय गाभी एउटा विद्यालय कायम गर्न, एउटा विद्यालयलाई अर्को विद्यालयमा समायोजन गर्न, कुनै विद्यालयको तह वा कक्षा घटाउन वा बन्द गर्न सक्नेछ ।
- (२) गाँउपालिकाले दुई वा सो भन्दा बढी सामुदायिक विद्यालयहरूलाई एक आपसमा गाभी वा समायोजन गरी एकीकृत आवासीय विद्यालयको रूपमा सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (३) विद्यालय खोल्ने, कक्षा थप गर्ने, नाम परिवर्तन गर्ने, सार्ने, गाभ्ने, समायोजन गर्ने, कक्षा वा तह घटाउने वा बन्द गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
९. सामुदायिक सिकाई केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्ने:
- (१) गाँउपालिकाले सामुदायिक साक्षरता, निरन्तर सिकाई, पुस्तकालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन, सूचनाको हकको कार्यान्वयन, जिवनोपयोगी सीपको प्रवर्द्धन, क्षमता विकास तथा सामाजिक जागरणका लागि तोकिए बमोजिम सामुदायिक सिकाई केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (२) सामुदायिक सिकाई केन्द्र एक वडामा एउटा भन्दा बढी हुने छैन ।
- (३) सामुदायिक सिकाई केन्द्र सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
१०. विद्यालय तथा प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्रलाई अनुदान:
- (१) गाँउपालिकाको सहयोगमा खोलिएका प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्रलाई तोकिए बमोजिम गाँउपालिकाले अनुदान दिन सक्नेछ ।
- (२) गाँउपालिकाले सामुदायिक विद्यालयहरूलाई देहायको आधारमा अनुदानको बाँडफाँड गर्नेछ ।
- (क) विद्यालयको विद्यार्थी संख्या

(ख) विद्यालयको शिक्षक संख्या

(ग) विद्यालयको सिकाई उपलब्धी

(घ) विद्यालयको आर्थिक अवस्था

(३) विद्यालयले प्राप्त गरेको रकम जुन कामका लागि खर्च गर्न निकासा भएको हो सोही शिर्षकमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णयानुसार खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(४) यस ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत सामुदायिक विद्यालयलाई दिँदै आएको अनुदान रकममा कटौती गरिने छैन । तर कुनै विद्यालयले तोकिएको शैक्षिक स्तर कायम गर्न नसकेमा र विद्यालयको तह वा कक्षा घटेकोमा वा समायोजन भएकोमा त्यस्तो विद्यालयलाई दिँदै आएको अनुदान रकममा कटौती गर्न कुनै बाधा पर्नेछैन ।

११. साझेदारी विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्ने:

(१) गाँउपालिकाले सामुदायिक विद्यालय र सार्वजनिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयहरू बीच साझेदारी विद्यालय सञ्चालन गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यालयको व्यवस्थापन समिति गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार साझेदारीका तरिका तथा अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. निर्देशन दिन सक्ने:

(१) गाँउपालिकाले आवश्यकता अनुसार गाँउ शिक्षा समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिईएको निर्देशनको पालना गर्नु गाँउ शिक्षा समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

१३. अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्ने: कुनै विद्यालयले यो ऐन, यस अन्तर्गत बनेका नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड वा गाँउपालिकाले दिएको निर्देशन विपरित काम गरेमा त्यस्तो विलालयलाई प्रदान गरिएको अनुमति वा स्वीकृति गाँउपालिकाले रद्द गर्नेछ ।

१४. गाँउ शिक्षा समिति:

- (१) गाँउपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन भइरहेका र स्थापना हुने विद्यालयको व्यवस्थापन, रेखदेख र समन्वय लगायतका कार्य गर्नको लागि देहाय बमोजिमको गाँउ शिक्षा समिति रहनेछ।
- क) अध्यक्ष, घिरिङ गाँउपालिका - अध्यक्ष
- ख) उपाध्यक्ष, घिरिङ गाँउपालिका - सदस्य
- ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य
- घ) गाँउकार्यपालिकाका सदस्यहरु मध्येबाट गाँउ कार्यपालिकाले तोकेको कम्तिमा एक जना महिला सहित दुई जना - सदस्य
- ङ) गाँउसभाकाका सदस्यहरु मध्येबाट गाँउपालिका अध्यक्षले मनोनित गरेको एक जना - सदस्य
- च) स्थानीय शिक्षक महासंघको अध्यक्ष -पदेन सदस्य
- छ) सामुदायिक विद्यालयका विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरु मध्येबाट गाँउ शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एक जना - सदस्य
- ज) स्थानीय समाजसेवी वा शिक्षाप्रेमीहरु मध्येबाट गाँउ शिक्षा समितिबाट मनोनित एक जना अपाङ्ग सहित दुई जना - सदस्य
- झ) सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरु मध्येबाट गाँउ शिक्षा समितिले मनोनित गरेका कम्तिमा एक जना महिला सहित तीन जना - सदस्य
- ञ) संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरु मध्येबाट गाँउ शिक्षा समितिले मनोनित गरेका एक जना - सदस्य
- ट) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक अभिभावक संघका अध्यक्षहरु मध्येबाट गाँउ शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एक जना - सदस्य
- ठ) शिक्षा प्रमुख - सदस्य सचिव
- (२) नेपाल शिक्षक संघ, संगठनका प्रतिनिधिलाई उपदफा (१) बमोजिमको समितिको बैठकमा पर्यवेक्षकको रुपमा आमन्त्रण गर्न सकिनेछ।

- (३) समितिमा मनोनित सदस्यहरूको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ । त्यस्ता सदस्यहरूले आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको देखिएमा निजलाई मनोनित गर्ने निकायले जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर यसरी हटाउन अघि निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।
- (४) समितिले विषय विशेषज्ञ वा शिक्षकका पेशागत संस्था वा कुनै कर्मचारीलाई बैठकमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- (५) गाँउ शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: प्रचलित कानून बमोजिम अन्यत्र लेखिएका काम कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त गाँउ शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-
- (क) बालबालिकालाई आधारभूत शिक्षासम्मको अध्ययन अनिवार्य रूपमा गराउन अभिभावकलाई जानकारी गराउने तथा त्यसका लागि प्रोत्साहन गर्ने,
- (ख) विद्यालयमा भर्ना भएका वा नभएका बालबालिका लगायत अन्य व्यक्तिको उमेर, जात, लिङ्ग समेतको आधारमा विवरण बनाई अद्यावधिक गराइ राख्ने,
- (ग) विद्यालयको शैक्षिक योजना सम्बन्धी अभिलेख अद्यावधिक गराइ राख्ने तथा त्यस्तो योजनाको अनुगमन गरी सम्बन्धित निकायमा सुझाव पठाउने,
- (घ) व्यवस्थापन समितिलाई स्थानीय स्रोत, साधनको पहिचान र परिचालनमा सहयोग तथा विद्यालयलाई प्राप्त स्रोतको बाँडफाँड गर्ने,
- (ङ) गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारको लगत राखी त्यस्ता परिवारका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभागिता गराउन आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,
- (च) व्यवस्थापन समितिको कार्यमा समन्वय गर्ने तथा शिक्षाको गुणात्मक विकासको लागि विद्यालयको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरी प्रधानाध्यापक, शिक्षक लगायत व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक सुझाव र सहयोग गर्ने,
- (छ) विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम, तालिम, गोष्ठी, सेमिनार आदि सञ्चालन गर्ने,

- (ज) विद्यालयको भौतिक स्थितिको अध्ययन गरी सुधारका लागि सहयोग गर्ने,
- (झ) विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण तयार गर्न सहयोग गर्ने,
- (ञ) गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका शिक्षित जनशक्तिको अभिलेख राखी त्यस्ता जनशक्तिलाई स्वयमसेवक भई विद्यालयमा अध्यापन गर्न प्रोत्साहित गर्ने,
- (ट) गाउँपालिका भित्रका प्रधानाध्यापकहरूको मापदण्ड तथा योग्यता निर्धारण गर्ने,
- (ठ) विद्यालयको लागि आवश्यक साधन स्रोत जुटाउने र परिचालन गर्ने,
- (ड) विद्यालय स्तरीय अन्तर खेलकुद तथा अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलापको विकास तथा सञ्चालन गराउने र सो को लागि पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने,
- (ढ) आफ्नो क्षेत्रभित्रका बालबालिकाको विद्यालय शिक्षामा पहुँच बढाउको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- (ण) आफ्नो क्षेत्रभित्र विशेष शिक्षा तथा समावेशी शिक्षा, गुरुकुल, मदरसा, गुम्बाबाट प्रदान गरिने शिक्षा तथा अनौपचारिक एवम् निरन्तर शिक्षा सम्बन्धी योजना तर्जुमा गर्ने,
- (त) विद्यालयहरूको विपद् जोखिम अवस्था लेखा जोखा गरी प्रभाव न्यूनीकरणका लागि कार्ययोजना तयार गर्ने,
- (थ) विद्यालय शिक्षामा सुधारका लागि गाँउ शिक्षा नीति तथा गाँउ शिक्षा योजना बनाई स्वीकृतिका लागि गाँउ सभामा पेश गर्ने,
- (द) आफ्नो सेवा क्षेत्रभित्र विद्यालय सञ्चालन अनुमति, स्वीकृति, विद्यालय सार्ने, गाभ्ने लगायतका कार्य गर्ने/ गराउने,
- (ध) आफ्नो सेवा क्षेत्रभित्रका शिक्षक, कर्मचारीहरूको विवरण अद्यावधिक गराउने, रिक्त दरबन्दीमा स्थायी नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्न शिक्षक सेवा आयोगमा विस्तृत विवरण सहितको माग पेश गर्न लगाउने,
- (न) कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई यस कार्यविधि बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समितिले कारवाही गर्न अधिकार नभएको विषयमा कारवाहीको लागि समितिको

- राय सहितको प्रतिवेदन प्राप्त भएमा सो उपर कारवाही गर्ने/ गराउने,
- (प) गाँउपालिकाको शैक्षिक क्यालेण्डर निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न लगाउने,
- (फ) विद्यालय नक्साङ्कन, समायोजन तथा दरबन्दी मिलान सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- (ब) शिक्षकको कार्यदक्षताको आधारमा पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने,
- (भ) गाँउ शिक्षा समितिको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१५. गाँउ शिक्षा समितिको बैठक:

- (१) गाँउ शिक्षा समितिको बैठक कम्तिमा दुई महिनामा एक पटक बस्नेछ।
- (२) समितिका अध्यक्षको निर्देशनमा सदस्य- सचिवले बैठक बोलाउनेछ ।
- (३) गाँउ शिक्षा समितिको बैठक भत्ता गाँउपालिकाको प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (४) बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैँले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

१६. वडा शिक्षा समिति:

- (१) प्रत्येक वडामा सञ्चालन भइरहेका र स्थापना हुने विद्यालयको व्यवस्थापन, रेखदेख र समन्वय लगायतका कार्य गर्नको लागि देहाय बमोजिमको वडा शिक्षा समिति रहनेछ ।

क) सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष - संयोजक

ख) वडा समितिले आफू मध्येबाट छानी पठाएको एक जना - सदस्य

ग) विद्यालयका विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरु मध्येबाट वडा शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एक जना - सदस्य

घ) स्थानीय समाजसेवी वा शिक्षाप्रेमीहरु मध्येबाट वडा शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एक जना - सदस्य

ङ) सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरु मध्येबाट वडा शिक्षा समितिले मनोनित गरेको दुई जना -सदस्य

च) सम्बन्धित वडाको वडा सचिव - सदस्य-सचिव

- (२) वडा शिक्षा समितिको बैठक कम्तिमा दुई महिनामा एक पटक बस्नेछ। समितिको अध्यक्षको निर्देशनमा सदस्य- सचिवले बैठक बोलाउनेछ।
- (३) समितिमा मनोनित सदस्यहरूको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ। त्यस्ता सदस्यहरूले आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको देखिएमा निजलाई मनोनित गर्ने निकायले जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ। तर यसरी हटाउन अघि निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन।
- (४) वडा शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: प्रचलित कानून बमोजिम अन्यत्र लेखिएका काम कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त वडा शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-
- (क) सम्बन्धित वडा अन्तर्गतका बालबालिकालाई आधारभूत शिक्षासम्मको अध्ययन अनिवार्य रूपमा गराउन अभिभावकलाई जानकारी गराउने तथा त्यसका लागि प्रोत्साहन गर्ने,
- (ख) सम्बन्धित वडा अन्तर्गतका विद्यालयमा भर्ना भएका वा नभएका बालबालिका लगायत अन्य व्यक्तिको उमेर, जात, लिङ्ग समेतको आधारमा विवरण बनाई अद्यावधिक गराइ राख्ने,
- (ग) सम्बन्धित वडा अन्तर्गतका विद्यालयको शैक्षिक योजना सम्बन्धी अभिलेख अद्यावधिक गराइ राख्ने तथा त्यस्तो योजनाको अनुगमन गरी सम्बन्धित निकायमा सुझाव पठाउने,
- (घ) सम्बन्धित वडा अन्तर्गतका व्यवस्थापन समितिलाई स्थानीय स्रोत, साधनको पहिचान र परिचालनमा सहयोग तथा विद्यालयलाई प्राप्त स्रोतको बाँडफाँड गर्ने,
- (ङ) सम्बन्धित वडा अन्तर्गतका गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारको लगत राखी त्यस्ता परिवारका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभागिता गराउन आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,

- (च) सम्बन्धित वडा अन्तर्गतका व्यवस्थापन समितिको कार्यमा समन्वय गर्ने तथा शिक्षाको गुणात्मक विकासको लागि विद्यालयको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरी प्रधानाध्यापक, शिक्षक लगायत व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक सुझाव र सहयोग गर्ने,
- (छ) सम्बन्धित वडा अन्तर्गतका विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम, तालिम, गोष्ठी, सेमिनार आदि सञ्चालन गर्ने,
- (ज) सम्बन्धित वडा अन्तर्गतका विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण तयार गर्न सहयोग गर्ने,
- (झ) सम्बन्धित वडा अन्तर्गतका शिक्षकको कार्यदक्षताको आधारमा पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने,
- (ञ) वडा शिक्षा समितिको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोक्निए बमोजिम हुनेछ ।

१७. विद्यालय व्यवस्थापन समिति:

- (१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरु रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ:
- (क) अभिभावकहरुले आफूहरु मध्येबाट छानी पठाएका दुईजना महिला सहित चार जना - सदस्य
- (ख) विद्यालय रहेको सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष वा वडा समितिले मनोनित गरेको वडा समितिको सदस्य - पदेन सदस्य
- (ग) विद्यालयका संस्थापक, स्थानीय बुद्धिजिवी, शिक्षाप्रेमी, विद्यालयलाई निरन्तर दश वर्षदेखि सहयोग गर्ने वा चन्दादाता, जग्गादाता वा जिन्सी सहयोग गरेका व्यक्तिहरु मध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको एक जना महिला सहित दुई जना - सदस्य
- (घ) विद्यालयका शिक्षकहरुले आफूहरु मध्येबाट छानी पठाएको एक जना

- सदस्य

(ड) विद्यालयको प्रधानाध्यापक

- सदस्य-सचिव

- (२) विशेष शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा कम्तिमा पचास प्रतिशत सदस्यहरू अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका अभिभावकहरू र समावेशी वा स्रोत कक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा कम्तिमा एक जना सदस्य अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका अभिभावक रहनेछन् ।
- (३) प्राविधिक र व्यवसायिक विषयमा अध्यापन गराउने माध्यमिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा ३उद्योग तथा वाणिज्य संघका दुई जना प्रतिनिधी सदस्य रहनेछन् ।
- (४) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरूले उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख) र (ग) बमोजिमका सदस्यहरू मध्येबाट छानेको सदस्य सो समितिको अध्यक्ष हुनेछ । विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्दा तीन पटकको भेला वा प्रक्रिया शुरु गरेको एक महिना सम्ममा नटुङ्गिएमा सम्बन्धित विद्यालयले गाँउ शिक्षा समितिमा निवेदन दिनु पर्ने र गाउँ शिक्षा समिति मार्फत विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन गरिनेछ ।
- (५) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष छनौट नभए सम्मका लागि वा अध्यक्षको अनुपस्थितिमा सो समितिका ज्येष्ठ सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।
- (६) सम्बन्धित शिक्षा शाखा प्रमुखलाई आवश्यकतानुसार विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- (७) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थानपन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछः
- (क) विद्यालयका संस्थापक, लगानीकर्ता वा अभिभावकहरू मध्येबाट विद्यालयको सिफारिसमा गाँउपालिकाले मनोनित गरेको व्यक्ति-अध्यक्ष

- (ख) अभिभावकहरूले आफूहरू मध्येबाट छानी पठाएको एक जना महिला सहित
दुई जना - सदस्य
- (ग) विद्यालय रहेको सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष वा वडा समितिले मनोनित
गरेको वडा समितिको सदस्य - सदस्य
- (घ) सम्बन्धित शिक्षा प्रमुख - सदस्य
- (ङ) विद्यालयका शिक्षकहरूले आफूहरू मध्येबाट छानी पठाएको एक जना-
- सदस्य
- (च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव
- (८) उपदफा (१), (४) र (७) बमोजिम छानिएका वा मनोनित अध्यक्ष वा सदस्यको
पदावधी तीन वर्षको हुनेछ । त्यस्ता अध्यक्ष वा सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको
आचरण नगरेको देखिएमा त्यसरी छान्ने वा मनोनयन गर्ने अभिभावक, पदाधिकारी
वा निकायले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर त्यसरी
हटाउनु अघि निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बन्चित गरिने छैन ।
- (९) सामुदायिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय
बमोजिम हुनेछः
- (क) विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख, निरीक्षण र व्यवस्थापन गर्ने,
- (ख) विद्यालयको लागि चाहिने आर्थिक स्रोत जुटाउने,
- (ग) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूलाई तालिमको लागि छनौट गर्ने,
- (घ) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको सेवाको सुरक्षा र संवर्द्धन गर्ने,
- (ङ) विद्यालयको स्रोतबाट व्यहोर्ने गरी शिक्षक तथा कर्मचारी नियुक्ति गर्ने ।
- (च) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको दरबन्दीको शिक्षक तथा कर्मचारीको पद
रिक्त हुन आएमा स्थायी पदपुर्तिको लागि सो पद रिक्त भएको मितिले पन्ध्र
दिनभित्र विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णय सहित गाँउपालिकामा
लेखी पठाउने,

- (छ) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको हाजिरी जाँच गरी गयल हुने शिक्षक वा कर्मचारी उपर आवश्यक कारवाही गर्ने,
- (ज) कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई यस ऐ वा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समितिले कारवाही गर्न पाउने विषयमा विभागीय कारवाही गरी त्यसको जानकारी गाँउपालिकालाई दिने तथा आफूलाई कारवाही गर्न अधिकार नभएको विषयमा कारवाहीको लागि सिफारिस गर्नुपर्ने भएमा आवश्यकता अनुसार आफ्नो राय सहित प्रतिवेदन गाँउपालिकामा पठाउने,
- (झ) विद्यालय सुधार योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने,
- (ञ) विद्यालयको शैक्षिक स्तर वृद्धि गर्न आवश्यक शैक्षिक सामग्रीहरूको व्यवस्था गर्ने,
- (ट) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र गाँउपालिकाबाट सञ्चालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरूमा विद्यालयलाई सरिक गराउने,
- (ठ) शिक्षक, विद्यार्थी तथा अभिभावकले पालना गर्नुपर्ने आचार संहिता बनाई लागु गर्ने,
- (ड) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको अभिलेख अद्यावधिक गराई राख्ने,
- (ढ) प्रत्येक वर्ष विद्यालयका चन्दादाता र अभिभावकहरूको भेला गराई विद्यालयको अधिल्लो शैक्षिक वर्षको आय व्यय तथा शैक्षिक उपलब्धी र आगामी वर्षको शैक्षिक कार्यक्रमको सम्बन्धमा जानकारी गराउने,
- (ण) विद्यालयको लेखा परिक्षणको लागि प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएका लेखा परीक्षकहरू मध्येबाट कम्तीमा तीन जना लेखा परीक्षकको नाम नियुक्तिको लागि गाँउपालिका समक्ष सिफारीस गर्ने,
- (त) विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी तथा अभिभावकलाई विद्यालयको विकास तथा पठन-पाठन सम्बन्धमा उत्प्रेरित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,

- (थ) विद्यार्थीलाई उपलब्ध गराइएको छात्रवृत्ति रकम तोकिए बमोजिम उपलब्ध गराउने,
- (द) निरीक्षकले विद्यालयको छड्के जाँच वा निरीक्षण गर्दा हाजिरी पुस्तिका वा विद्युतीय हाजीरीमा गयल जनाएकोमा त्यस्ता गयल भएका शिक्षक तथा कर्मचारीको गयल भएका दिनको तलब कट्टी गर्ने,
- (ध) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सचिवालय विद्यालय भवमा राख्ने तथा विद्यालयको कागजपत्र र अभिलेख सुरक्षित गर्ने,
- (न) गाँउपालिकासँग समन्वय गरी शैक्षिक विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने,
- (प) विद्यालयमा लक्षित समूहका लागि विशेष प्रकृतिको शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक देखिएमा गाँउपालिकामा माग गर्ने,
- (फ) वार्षिक रुपमा विद्यालयका लागि आवश्यक माल समान, मसलन्द सामग्रीको खरीद योजना स्वीकृत गर्ने,
- (ब) विद्यालयको विपद् जोखिम अवस्था लेखाजोखा गरी प्रभाव न्युनीकरणका लागि कार्ययोजना निर्माण गरी सो बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने,
- (भ) विद्यालयको चल अचल सम्पतिको संरक्षण र सदुपयोग गर्ने,
- (म) आफ्नै स्रोतबाट युक्त हुने शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवा, शर्त तथा विभागीय कारवाहीलाई व्यवस्थित गर्न कार्यविधि बनाई शाखा प्रमुख मार्फत गाँउपालिकाबाट स्वीकृत गराई लागु गर्ने,
- (य) शिक्षक तथा कर्मचारीले आफ्नो पद अनुसारको आचरण पालना नगरेमा वा काम, कर्तव्य पुरा नगरेमा प्रचलित कानून बमोजिम सचेत गराउने, बढीमा दुई ग्रेड वृद्धि रोक्का गर्ने वा बढीमा दुई वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्न गाँउपालिका समक्ष कारवाहीको लागि सिफारिस गर्ने, तर यसरी विभागीय कारवाही अगाडी बढाँउदा सफाइको मनासिब मौका दिनुपर्नेछ ।

- (र) गाँउपालिकाले दिइको निर्देशन अनुरूप काम गर्ने,
- (ल) विद्यालयको सामाजिक परीक्षण गराई सम्बन्धित निकायहरुमा प्रतिवेदन पेश गर्ने,
- (व) स्थायी नियुक्ति भई आउने शिक्षकलाई विद्यालयमा हाजिर गराउने,
- (श) तोकिए बमोजिम शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने,
- (ष) विद्यालयमा स्वीकृत पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको उपलब्धता र प्रयोगको प्रभावकारिता जाँचबुझ गर्ने,
- (१०)संस्थागत विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः
- (क) विद्यालयको शैक्षिक गुठीका गुठीयार वा कम्पनीका सञ्चालकसँग समन्वय गरी विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख, निरीक्षण र व्यवस्थापन गर्ने,
- (ख) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरुको सेवाको सुरक्षा र संवर्द्धन गर्ने,
- (ग) विद्यार्थीहरुलाई परीक्षामा सामेल गराउने,
- (घ) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र गाँउपालिकाबाट सञ्चालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरुमा विद्यालयलाई सरिक गराउने,
- (ङ) प्रत्येक वर्ष विद्यालयका चन्दादाता र अभिभावकहरुको भेला गराई विद्यालयको अघिल्लो शैक्षिक वर्षको आय व्यय तथा शैक्षिक उपलब्धी र आगामी वर्षको शैक्षिक कार्यक्रमको सम्बन्धमा जानकारी गराउने,
- (च) विद्यालयको शिक्षक पदको दरबन्दी स्वीकृत गर्ने तथा रिक्त पदमा अस्थायी शिक्षक नियुक्ति गर्ने र विद्यालयको नियमावलीमा व्यवस्था गरी स्थायी पदपुर्तिको प्रक्रिया शुरु गर्ने,
- (छ) विद्यालयमा नियुक्त शिक्षक तथा कर्मचारीलाई सामुदायिक विद्यालयका समान तहका शिक्षकले पाउने तलब भत्तामा नघट्ने गरी सुविधा उपलब्ध गराउने,
- (ज) शिक्षक तथा कर्मचारी कल्याण कोषको व्यवस्था गर्ने,

- (झ) खण्ड (ज) बमोजिमको कोषमा जम्मा भएको रकम सोही खण्डमा उल्लेखित काममा मात्र खर्च गर्ने,
- (ञ) शिक्षक तथा कर्मचारीले आफ्नो पद अनुसारको आचरण पालना नगरेमा वा काम, कर्तव्य पुरा नगरेमा विभागीय कारवाही गर्ने,
- (ट) विद्यालयको लेखा परिक्षणको लागि प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएका लेखा परीक्षकहरू मध्येबाट कम्तीमा तीन जना लेखा परीक्षकको नाम नियुक्तिको लागि गाँउपालिका समक्ष सिफारीस गर्ने,
- (ठ) शिक्षक, विद्यार्थी तथा अभिभावकले पालना गर्नुपर्ने आचार संहिता बनाई लागु गर्ने,
- (ड) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको अभिलेख अद्यावधिक गराई राख्ने,
- (ढ) गाँउपालिकाको निर्देशानुसार तोकिए बमोजिमको शैक्षिक तथ्याङ्क भरी गाँउपालिकामा पेश गर्ने,
- (ण) तोकिए बमोजिम शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने,
- (त) विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी तथा अभिभावकलाई विद्यालयको विकास तथा पठन-पाठन सम्बन्धमा उत्प्रेरित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,
- (थ) विद्यालयमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक लागु गर्ने,
- (द) गाँउपालिकाले दिइको निर्देशन अनुरूप काम गर्ने,
- (ध) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सचिवालय विद्यालय भवमा राख्ने तथा विद्यालयको कागजपत्र र अभिलेख सुरक्षित गर्ने,
- (न) गाँउपालिकासँग समन्वय गरी शैक्षिक विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,
- (प) विद्यालयको चल अचल सम्पतिको संरक्षण र सदुपयोग गर्ने,
- (११) व्यवस्थापन समितिले आफ्नो अधिकार मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार व्यवस्थापन समितिको सदस्य - सचिवलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
- (१२) व्यवस्थापन समितिको छनौट योग्यता तथा बैठक सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१८. विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन गर्न सकिने:

- (१) देहायको अवस्थामा वा तोकिएको जिम्मेवारी पुरा गर्न नसकेमा सो को कारण खुलाई शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुखको सिफारिसमा गाँउ शिक्षा समितिले विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई विघटन गर्न सक्नेछ:
- (क) विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना गरेमा,
 (ख) विद्यालयको शैक्षिक वातावरण खल्बल्याएमा,
 (ग) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा गाँउपालिकाको नीति विपरित काम गरेमा,
 (घ) विद्यालय व्यवस्थापन सन्तोषजनक रुपमा गर्न नसकेमा,
 (ङ) सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीले दिएको निर्देशनको पालना नगरेमा । तर त्यसरी विघटन गर्नु अघि विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मनासिब मौका दिनुपर्नेछ ।

१९. शिक्षक अभिभावक संघ:

- (१) प्रत्येक विद्यालयहरूका शिक्षक र अभिभावकहरू सदस्य रहेको तोकिए बमोजिमको एक शिक्षक अभिभावक संघ रहनेछ । अभिभावकहरू मध्येबाट अध्यक्ष र अभिभावक तथा शिक्षकहरूबाट ११ सदस्यीय शिक्षक अभिभावक संघ गठन हुनेछ ।

परिच्छेद -३

विद्यालय तहको शिक्षक तथा कर्मचारीको दरबन्दी, सेवा शर्त, वृत्ति विकास, योग्यता एवम् सक्षमताको मापदण्ड

२०. प्रधानाध्यापक सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) विद्यालयको प्राज्ञिक तथा प्रशासकीय प्रमुखको रुपमा काम गर्न प्रत्येक विद्यालयमा एक जना प्रधानाध्यापक रहनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम प्रधानाध्यापकको नियुक्ति गर्न विद्यालय व्यवस्थापन

समितिले रिक्त प्रधानाध्यापक पदमा नियुक्तिको लागि आधारभूत तह कक्षा १-५ सञ्चालित विद्यालयको प्रधानाध्यापकको हकमा शिक्षा शास्त्र विषयमा कम्तिमा प्रवीणता प्रमाणपत्र तह वा सो सरह, आधारभूत तह कक्षा ६-८ सञ्चालित विद्यालयको प्रधानाध्यापकको हकमा शिक्षा शास्त्र विषयमा कम्तिमा स्नातक तह वा सो सरह र माध्यमिक तहको प्रधानाध्यापकको हकमा शिक्षा शास्त्र विषयमा कम्तिमा स्नातकोत्तर तह वा सो सरह उत्तिर्ण गरी सम्बन्धित विद्यालयको सम्बन्धित तहमा कार्यरत स्थायी शिक्षकहरु मध्येबाट दरखास्त आह्वान गर्नेछ । तर शिक्षा शास्त्र विषयमा स्नातक वा सो सरहको परीक्षामा उत्तिर्ण गरी माध्यमिक तहमा दश वर्ष स्थायी सेवा गरेको शिक्षक माध्यमिक तहको प्रधानाध्यापक पदमा उम्मेदवार हुन पाउनेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम दरखास्त आह्वान भएमा सम्बन्धित शिक्षकले व्यवस्थापन समितिले तोकेको म्याद भित्र विद्यालय विकास प्रस्ताव सहित व्यवस्थापन समिति समक्ष दरखास्त दिन सक्नेछ ।

(४) उपनियम (३) बमोजिम प्राप्त विद्यालय विकास प्रस्ताव सहितको दरखास्त व्यवस्थापन समितिले शिक्षक छनौट समिति समक्ष पठाउनेछ ।

(५) उपनियम (४) बमोजिम प्राप्त विद्यालय विकास प्रस्ताव सहितको दरखास्त प्राप्त भएपछि शिक्षक छनौट समितिले संघीय शिक्षा नियमावली २०५९ को अनुसूची १३ मा उल्लेखित आधारमा मूल्याङ्कन गरी सबैभन्दा बढी अंक प्राप्त गर्ने उम्मेदवारलाई प्रधानाध्यापकको पदमा नियुक्ति गर्न व्यवस्थापन समिति समक्ष सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

तर ६० अंक प्राप्त नगर्ने उम्मेदवारलाई प्रधानाध्यापकको पदमा नियुक्ति गरिनेछैन ।

(६) उपनियम (५) बमोजिम छनौट भएको शिक्षकलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिले निजले पेश गरेको विद्यालय विकास प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्ने प्रतिबद्धता सहित कार्य सम्पादन करार सम्झौता गरी पाँच वर्षका लागि नियुक्ति

गरी सोको जानकारी गाँउलिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखामा दिनुपर्नेछ ।

- (७) प्रधानाध्यापकले आँफूले गरेको कार्यसम्पादन करार सम्झौता बमोजिम काम नगरेमा वा निजको काम सन्तोषजनक नभएको वा निजको आचरण खराब रहेको कुरा सम्बन्धित विद्यालय निरीक्षकले दिएको प्रतिवेदन र व्यवस्थापन समितिको सिफारिसबाट देखिएमा गाँउ शिक्षा समितिले निजलाई प्रधानाध्यापक पदबाट जुनसुकै बखत हटाउन सक्नेछ । यस दफा बमोजिम प्रधानाध्यापक पदबाट हटाउनु अघि निजलाई सफाई पेश गर्ने मनासिब मौकाबाट वञ्चित गरिनेछैन ।
- (८) गाँउपालिका भित्र सञ्चालित विद्यालयहरूमा उपदफा (२) बमोजिम योग्यता पुगेको प्रधानाध्यापक हुने शिक्षक उपलब्ध नभएमा गाँ शिक्षा समितिले सो बमोजिमको योग्यता पुगेको शिक्षकलाई सरुवा गरी सो को व्यवस्थापन गर्नेछ ।

२१. शिक्षकको सरुवा:

- (१) सरुवा हुन चाहने स्थायी शिक्षकले तोकिए बमोजिमको निवेदन फाराम भरी शिक्षा प्रमुख समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम गाँउ भित्रको कुनै विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकले आँफू कार्यरत विद्यालय तथा सरुवा हुन चाहेको विद्यालय दुबैको सहमति साथ निवेदन दिएमा शिक्षा प्रमुखले रिक्त दरबन्दी, तह र विषय मिल्ने देखिएमा त्यस्तो शिक्षकलाई सरुवाका लागि गाँउ शिक्षा समिति समक्ष पेश गर्नेछ र समितिको निर्णयानुसार गाँउपालिका भित्र अन्तर विद्यालय सरुवा गर्न सकिनेछ ।
- (३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि एउटै विद्यालयमा पाँच वर्ष सेवा अवधि पुरा गरेको स्थायी शिक्षकलाई तोकिए बमोजिमको मापदण्डको आधारमा गाँउपालिकाले आफ्नो पालिका भित्रको कुनैपनि विद्यालयमा सरुवा गर्न सक्नेछ । तर दरबन्दी मिलान गर्दा वा तोकिए बमोजिमको विशेष कारणवश कुनै शिक्षकलाई कुनै विद्यालयबाट सरुवा नगरी नहुने भएमा त्यस्तो शिक्षकको एउटै विद्यालयमा पाँच वर्ष पुरा भएको कारण खुलाई यस दफा बमोजिम सरुवा

गर्न बाधा पर्ने छैन ।

- (४) स्थायी नियुक्ति लिएको एकवर्ष नपुगेको शिक्षक र अनिवार्य अवकास कुन एक वर्ष वा सो भन्दा कम अवधि बाँकी रहेको शिक्षकको सामान्यतया सरुवा गरिने छैन ।
- (५) अन्तरपालिका वा जिल्लान्तर सरुवा संधीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

२२. शिक्षक छनौट समिति:

- (१) सामुदायिक विद्यालयमा प्रधानाध्यापक वा करारमा शिक्षक नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्न वा संस्थागत विद्यालयमा स्थायी शिक्षक नियुक्तको लागि सिफारिस गर्न प्रत्येक विद्यालयमा देहाय बमोजिमको एक शिक्षक छनौट समिति रहनेछ:
- (क) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष वा निजले तोकेको सो समितिको
सदस्य -अध्यक्ष
- (ख) सम्बन्धित क्षेत्रको शिक्षा प्रमुख वा शिक्षा प्रमुखले तोकेको प्रतिनिधि
- सदस्य
- (ग) गाँउपालिकामा सूचिकृत विषय विशेषज्ञहरु मध्ये दुईजना - सदस्य
- (घ) प्रधानाध्यापक -सदस्य- सचिव
- (२) शिक्षक सेवा आयोगले शिक्षक छनौट गर्ने सम्बन्धमा पाठ्यक्रम, अन्य मापदण्ड वा कार्यविधि जारी गरेको भए शिक्षक छनौट समितिले त्यस्तो पाठ्यक्रम मापदण्ड वा कार्यविधिको पालना गर्नुपर्नेछ ।
- (३) शिक्षक छनौट समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२३. करारमा शिक्षक नियुक्ति सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत दरबन्दीमा स्थायी शिक्षक नियुक्ति हुन नसकी तत्काल करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्नुपर्ने भएमा व्यवस्थापन समितिले शिक्षा अधिकृत

मार्फत शिक्षक सेवा आयोगबाट करारमा शिक्षक नियुक्तिको लागि प्रकाशित भएको सूची माग गर्नु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम माग गरेको सूचि प्राप्त भए पछि सूचीमा रहेका उम्मेदवारहरु मध्येबाट योग्यताक्रमका आधारमा व्यवस्थापन समितिले बढीमा एक शैक्षिक सत्रको लागि करारमा शिक्षक नियुक्त गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम आयोगबाट प्रकाशित सूचीमा करारका लागि कुनै उम्मेदवार नरहेमा वा सूचीमा समावेश भएका उम्मेदवारले शिक्षक पदमा नियुक्त हुन निवेदन नदिएमा व्यवस्थापन समितिले शिक्षक छनौट समितिको सिफारिसमा बढीमा एक सत्रको लागि योग्यता पुगेका कुनै व्यक्तिलाई करारमा शिक्षक नियुक्त गर्न सक्नेछ ।
- (४) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम करारमा शिक्षक नियुक्त गर्दा शिक्षा प्रमुखबाट दरबन्दी रिक्त रहेको व्यहोरा प्रमाणित गराएर विषय मिल्ने गरी मात्र करारमा शिक्षक नियुक्त गर्न सकिनेछ ।
- (५) राहत अनुदान कोटा र करार शिक्षक छनौट सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२४. शिक्षक विद्यार्थीको अनुपात, दरबन्दी मिलान र थप शिक्षक सहायता: शिक्षक विद्यार्थीको अनुपात, दरबन्दी मिलान र थप शिक्षक सहायता तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२५. शिक्षक तथा कर्मचारीको पदीय आचरण:

- (१) शिक्षकहरु उच्च आदर्शले प्रेरित भई सिकाई सहजीकरण कार्यमा संलग्न हुनुपर्नेछ ।
- (२) शिक्षक तथा कर्मचारीको लागि आचारसंहिता तोकिएको छ । तोकिएको आचारसंहिता पालना गर्नु शिक्षक तथा कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।
- (३) तोकिएको आचारसंहिताको पालना नगरेमा एवम् देहायको अवस्थामा शिक्षक वा कर्मचारीलाई पदबाट हटाइनेछ:
 - (क) पदीय दायित्व पुरा नगरेमा,

- (ख) विना सूचना लगातार १५ दिनभन्दा बढी समय विद्यालय अनुपस्थित रहेमा,
 (ग) विद्यालयमा मादक पदार्थ सेवन गरी आएको प्रमाणित भएमा,
 (घ) नैतिक पतन देखिने कुनै फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएमा,
 (ङ) सामुदायिक विलालयका शिक्षक वा कर्मचारीले कार्यालय समयमा अन्यत्र
 अध्यापन वा काम गरेमा वा अन्य कुनै व्यवसायिक क्रियाकलाप गरेमा,
 (च) शिक्षक वा कर्मचारी राजनीतिक दलको कार्यकारिणी समितिको सदस्य
 रहेको पाइएमा ।

यस खण्डको प्रयोजनका लागि कारयकारिणी समिति भन्नाले राजनीतिक दलको विधान बमोजिम गठित केन्द्रिय स्तर, प्रदेश स्तर, जिल्लास्तर वा स्थानीय स्तरका कार्यकारिणी समितिलाई सम्झनुपर्दछ ।

२६. शिक्षकलाई अन्य काम लगाउन नहुने:

- (१) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षकलाई शिक्षा प्रदान गर्ने विलालयको प्रशासनिक व्यवस्थापन सम्बन्धी काममा बाहेक अन्य काममा लगाउन पाइने छैन ।
 (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि विद्यालयको पठन- पाठनमा बाधा नपुग्ने गरी राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचन सम्बन्धी काम, प्राकृतिक प्रकोप, उद्धार वा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र गाँउपालिकाले तोकेको अन्य कुनै काममा खटाउन सकिनेछ ।

२७. तलब भत्ता नपाउने र सेवा अवधि गणना नहुने: नियमानुसार विदा वा काज स्वीकृत गराई बसेको अवस्थामा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको शिक्षक वा बर्मचारीले अनुपस्थित अवधिको तलब भत्ता पाउने छैन र त्यस्तो अवधिको निजको सेवामा गणना हुनेछैन ।

परिच्छेद – ४

सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण, मर्मत सम्भार,

सञ्चालन र व्यवस्थापन

२८. विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधारको मापदण्ड निर्धारण:

- (१) विद्यालयमा विद्यार्थी संख्या अनुसार कक्षाकोठा, खेल मैदान, कम्पाउण्ड, घेराबार, बालमैत्री वातावरण, करेसाबारी, फूलबारी, स्वच्छ पिउने पानी, छात्र छात्राका लागि अलग-अलग शौचालय, सिकाई मैत्री वातावरण हुनु पर्नेछ।
- (२) विद्यालयमा प्राथमिक उपचार, नियमित स्वास्थ्य परीक्षण, छात्राहरूलाई सेनेटरी प्याड जस्ता न्यूनतम सुविधा उपलब्ध हुनुपर्नेछ।
- (३) विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार लगायत अन्य मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२९. विद्यालयको सम्पत्ति:

- (१) विद्यालयको नाममा रहेको चल-अचल सम्पत्तिको सुरक्षा गर्ने प्रमुख दायित्व व्यवस्थापन समिति र पदीय दायित्व सम्बन्धित प्रधानाध्यापकको हुनेछ।
- (२) सामुदायिक विद्यालयको चल-अचल सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहनेछ। सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ। यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्द गरिएको वा कुनै विद्यालयमा गाभिएको वा समायोजन गरिएको सामुदायिक विद्यालयको चल-अचल सम्पत्तिको व्यवस्थापन गाँउपालिकाले गर्नेछ।
- (३) शैक्षिक गुठी तथा सहकारीको रुपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको चल-अचल सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहनेछ। त्यस्तो विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मनिनेछ र यो सम्पत्तिको स्वरुप गाँउपालिकाको स्वीकृति बिना परिवर्तन हुने छैन।
- (४) कम्पनिको रुपमा संचालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति कम्पनिको नाममा

रहनेछ ।

- (५) संस्थागत विद्यालयको कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थासँग दान दातव्यको रूपमा कुनै किसीमको चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नुअघि गाँउ शिक्षा समितिको स्वीकृति लिनुपर्नेछ ।
- (६) उपदफा (५) बमोजिमको सम्पत्ति गाँउपालिकाको स्वीकृति बेगर सट्टा पट्टा र बेच बिखन गर्न पाइने छैन ।
- (७) विद्यालयको सम्पत्ति संरक्षण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
३०. सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व, सम्पत्तिको अभिलेख, सरक्षण र व्यवस्थापन:
- (१) सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व सो विद्यालयकै नाममा रहनेछ ।
- (२) विद्यालयको सम्पत्तिको अभिलेख दुरुस्त राख्ने, संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व विद्यालय व्यवस्थापन समितिको हुनेछ ।
- (३) सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने कर्तव्य गाँउपालिकाको हुनेछ ।

परिच्छेद – ५

पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, परीक्षा तथा मूल्याङ्कन र अतिरिक्त क्रियाकलाप

३१. विद्यालयको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक:

- (१) विद्यालयले संघीय व्यवस्था सरकार, प्रदेश सरकार र गाँउपालिकाबाट स्वीकृत पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र अन्य सन्दर्भ सामाग्री लागू गर्नुपर्नेछ ।
- (२) पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक सम्बन्धी अन्य व्यवस्था संघीय कानून तथा प्रदेश कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम वा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३२. अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलाप सञ्चालन:

- (१) विद्यालयले प्रत्येक शुक्रबार पाठ्यक्रममा आधारित अतिरिक्त शैक्षिक

क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

- (२) प्रत्येक विद्यालयले बालक्लब, स्काउट, जुनियर/युवा रेडक्रस सर्कल गठन गर्नुपर्नेछ ।
- (३) परियोजना कार्य, अध्ययन भ्रमण, पोषण शिक्षा, खेलकुद प्रतियोगिता, वक्तृत्वकला, हाजिरीजवाफ जस्ता शैक्षिक क्रियाकलाप सञ्चालन गरी विद्यार्थीको प्रतिभा प्रस्फुटन गर्न प्रेरित गर्नु पर्नेछ ।
- (४) गाँउपालिकाले शिक्षक तथा विद्यार्थीको शैक्षिक तथा शारिरीक सक्षमता अभिवृद्धिका लागि विभिन्न किसिमका शैक्षिक क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

३३. परीक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापन:

- (१) माध्यमिक शिक्षाको कक्षा दश र माध्यमिक तहको अन्त्यमा हुने परीक्षाको सञ्चालन संघीय शिक्षा ऐन बमोजिम हुनेछ ।
- (२) आधारभूत शिक्षा उत्तिर्ण परीक्षा गाँउपालिकाले सञ्चालन गर्नेछ ।
- (३) आधारभूत शिक्षा उत्तिर्ण परीक्षा समिति: आधारभूत शिक्षा उत्तिर्ण परीक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन र नतिजा विश्लेषण समेतको कार्य गर्न देहाय बमोजिमको आधारभूत तह उत्तिर्ण परीक्षा समिति हुनेछ ।
 - (क) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत घिरिङ गाँउपालिका - अध्यक्ष
 - (ख) गाँउपालिका भित्रका आधारभूत र माध्यमिक तहको सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरूको प्रतिनिधित्व हुनेगरी कम्तिमा एक जना महिला सहित परीक्षा समितिद्वारा मनोनित गरेका तीन जना - सदस्य
 - (ग) गाँउपालिका भित्रका संस्थागत विद्यालयका शिक्षकहरू मध्येबाट परीक्षा समितिद्वारा मनोनित गरेका एक जना - सदस्य
 - (घ) शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव
- (४) समितिका मनोनित सदस्यको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ ।

- (५) परीक्षा समितिले विषय विशेषज्ञ वा कुनै कर्मचारीलाई बैठकमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- (६) परीक्षा समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि सो समिति आफैँले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (७) आधारभूत तह उत्तिर्ण परीक्षा समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः
- (क) परीक्षा सञ्चालन सम्बन्धी नीति निर्धारण गर्ने,
- (ख) गाँउपालिकाले तोकेको न्युनतम शैक्षिक स्तर कायम गरेका विद्यालयलाई आफ्नो विद्यालयको परीक्षा आफैँ वा समूहगत रुपमा सञ्चालन गर्न अनुमति दिने,
- (ग) परीक्षा केन्द्र तोक्ने र केन्द्राध्यक्ष नियुक्ति गर्ने,
- (घ) प्रश्नपत्र निर्माण, उत्तरकुञ्जिका निर्माण, उत्तरपुस्तिका परीक्षण तथा सम्परीक्षण गराउने,
- (ङ) विद्यालयहरूलाई समूहमा विभाजन गरी परीक्षा सञ्चालन गर्ने,
- (च) परीक्षाफल प्रकाशित गराउने तथा उत्तिर्ण परीक्षार्थीहरूलाई प्रमाणपत्र दिने,
- (छ) परीक्षा शुल्क तथा परीक्षा सम्बन्धी काममा संलग्न व्यक्तिको परिश्रमिक निर्धारण गर्ने,
- (ज) कुनै परीक्षा केन्द्रमा अनियमितता भएमा आवश्यकतानुसार परीक्षा बदर गरी पुनः परीक्षा गराउने वा त्यस्तो परीक्षा केन्द्र बन्द गर्ने,
- (झ) दैवी प्रकोप वा अन्य कुनै कारणबाट निर्धारित समयमा परीक्षा सञ्चालन गर्न वा परीक्षाफल प्रकाशित गर्न बाधा पर्न गएमा तुरुन्तै आवश्यक निर्णय लिने,
- (ञ) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा गाँउपालिकाले तोके बमोजिम अन्य कार्य गर्ने,
- (ट) परीक्षा समितिले आँफूलाई प्राप्त अधिकारहरू मध्ये आवश्यकता अनुसार

केही अधिकार कुनै उपसमिति वा कार्यटोली वा कुनै अधिकृत कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ,

परिच्छेद – ६

गाँउ शिक्षा कोष, विद्यालयको बजेट, आयव्ययको लेखा तथा अन्य व्यवस्था

३४. गाँउ शिक्षा कोष:

- (१) सामुदायिक विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न, विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी तथा अभिभावकहरूलाई प्रोत्साहन तथा क्षमता विकासका कार्य गर्न तथा आधारभूत तह परीक्षा सञ्चालनमा सहयोग पुर्याउन गाँउपालिकामा एक गाँउ शिक्षा कोष रहनेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन:-
 - (क) गाँउपालिकाबाट प्राप्त अनुदान रकम,
 - (ख) संस्थागत विद्यालयबाट प्राप्त तोकिए बमोजिमको रकम,
 - (ग) गाँउ शिक्षा समिति तथा परीक्षा समितिको निर्णयानुसार प्राप्त हुने रकम,
 - (घ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम।
- (३) गाँउ शिक्षा कोषको सञ्चालन, व्यवस्थापन र परिचालन तोकिए बमोजिम हुनेछ।

३५. विद्यालय कोष:

- (१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय कोष हुनेछ। कोषको रकम विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णय बमोजिम खर्च गर्नु पर्नेछ। उक्त कोषमा देहायका स्रोतबाट प्राप्त रकम जम्मा हुनेछ:
 - (क) नेपाल सरकार, प्रादेशिक सरकार र गाँउपालिकाबाट प्राप्त अनुदान,
 - (ख) गाँउपालिकाको शिक्षा कोषबाट प्राप्त अनुदान,
 - (ग) शुल्क तथा सहयोगबाट प्राप्त रकम,
 - (घ) सहयोग वा दान दात्व्यबाट प्राप्त रकम,

(ड) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन र सामाजिक परीक्षण तथा लेखा परिक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३६. विद्यालयको आय व्ययको लेखा: विद्यालयको आय व्ययको लेखा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा राख्नुपर्नेछ ।

३७. सामाजिक परीक्षण तथा लेखम परीक्षण गराउने:

(१) सामुदायिक विद्यालयले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम र कार्यप्रगतिको वार्षिक रूपमा तोकिएको मितिमा सामाजिक परीक्षण गर्नु पर्नेछ साथै गाँउ कार्यपालिकाबाट खटिएको लेखा परीक्षकबाट लेखा परीक्षण गराउनु पर्नेछ ।

(२) सामाजिक परीक्षण तथा लेखम परीक्षण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३८. बरबुझारथ गर्ने:

(१) विद्यालयको नगदी, जिन्सी माल समानको लगत, सेस्ता राख्ने जिम्मा लिएको शिक्षक वा कर्मचारी सरुवा भई वा अन्य कारणबाट विद्यालय छोडी जाने भएमा आफ्नो जिम्मामा रहेको नगदी तथा जिन्सी मालसमानको बरबुझारथ समान्यतया पन्ध्र दिन भित्र गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बरबुझारथ नगर्ने शिक्षक तथा कर्मचारीलाई समाना पत्र दिइनेछैन । साथै निजले कुनै रकम वा मालसमान हिना मिना गरेको रहेछ भने सो बापतको रकम निजले पाउने जुनसुकै रकमबाट असुल उपर वा सोध भर्ना गरिनेछ ।

३९. विद्यार्थी प्रोत्साहन तथा छात्रवृत्ति सम्बन्धी व्यवस्था:

(१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा गाँउपालिकाले सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना हुने विद्यार्थीलाई तोकिए बमोजिम छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(२) संस्थागत विद्यालयले प्रत्येक कक्षामा प्रथम, द्वितीय र तृतीय हुने विद्यार्थीलाई क्रमशः शत प्रतिशत, पचास प्रतिशत तथा पच्चीस प्रतिशत शुल्क मिनाहा गरी

जेहेन्दार छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

- (३) संस्थागत विद्यालयले विद्यालयमा भर्ना भएका कूल विद्यार्थी संख्याको कम्तीमा दश प्रतिशतमा नघट्ने गरी तोकिए बमोजिम विपन्न तथा गरिब, महिला, जनजाति, दलित, अपाङ्गता भएका र जेहेन्दार विद्यार्थीलाई निःशुल्क छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (४) विद्यालयमा छात्रवृत्ति वितरणलाई व्यवस्थित गर्न तोकिए बमोजिमको छात्रवृत्ति वितरण समिति रहनेछ ।
- (५) उपदफा (३) बमोजिम छात्रवृत्तिका लागि विद्यार्थी छनौट गर्ने आधारहरु तथा प्रक्रिया सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४०. निःशुल्क शिक्षा तथा शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र गाँउपालिकाले निःशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको विद्यालय शिक्षाका लागि सामुदायिक विद्यालयले विद्यार्थीको नाममा कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।
- (२) कुनै संघ संस्था वा अभिभावकले आफ्नो स्वेच्छाले सामुदायिक विद्यालयलाई दिएको दान, उपहार, चन्दा वा सहयोग लिन सकिनेछ ।
- (३) सबै बालबालिकालाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क र अनिवार्य तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क प्रदान गर्नको लागि आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गरिनेछ ।
- (४) दृष्टिविहीन बालबालिकालाई ब्रेल लिपी तथा बहिरा तथा बहिरा तथा स्वर वा बोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई सांकेतिक भाषाको माध्यमबाट निःशुल्क शिक्षा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- (५) विद्यालयले विद्यार्थीलाई कुनै कक्षामा भर्ना गर्दा एक पटक भर्ना शुल्क लिईसकेपछि पुनः सोही विद्यालयको अर्को कक्षामा भर्ना शुल्क लिन पाउने छैन ।
- (६) विद्यालयले विद्यालयको भौतिक संरचना निर्माण तथा मर्मत गर्नका लागि

विद्यार्थीसँग कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।

- (७) संस्थागत विद्यालयले लिन पाउने तोकिए बमोजिमको शुल्क गाँउपालिकाबाट स्वीकृत गराई निर्धारण गर्नुपर्नेछ । यसरी शुल्क निर्धारणको स्वीकृति दिदाँ विद्यालयले उपलब्ध गराएको सुविधाको आधारमा दिइनेछ ।
- (८) संस्थागत विद्यालयले लिन पाउने शुल्क तथा शुल्क निर्धारणका आधारहरु लगायत अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (९) कुनै विद्यालयले यस ऐन तथा ऐन अन्तर्गत बनेका नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड विपरित कुनै शुल्क लिएमा तोकिएको अधिकारीले त्यस्तो शुल्क सम्बन्धित विद्यार्थीलाई फिर्ता गर्न लगाउनु पर्नेछ ।
- (१०) यस ऐन विपरित शुल्क लिने विद्यालयलाई गाँउपालिकाले पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

४१. बालबालिकालाई अनिवार्य रुपमा विद्यालयमा पठाउनु पर्ने:

- (१) सबै अभिभावकले चार वर्ष पुरा भएका बालबालिकालाई प्रारम्भिक बाल शिक्षा र पाँच वर्ष पुरा भएका बाल बालिकालाई आधारभूत शिक्षाका लागि अनिवार्य रुपमा विद्यालय पठाउनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम आफ्नो क्षेत्रभित्रका बालबालिकालाई विद्यालय पठाए नपठाएको सम्बन्धमा गाँउ शिक्षा समिति, सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष, वडा समिति, विद्यालय निरीक्षक तथा सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीले अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नुपर्नेछ ।
- (३) कुनै अभिभावकले उपदफा (१) कबोजिम बालबालिकालाई विद्यालयमा पठाएको नदेखिएमा त्यस्तो अभिभावकलाई सम्झाई बुझाई, विशेष सहयोग तथा प्रेरित गरी त्यस्ता बालबालिकालाई विद्यालय पठाउन लगाउनु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिम सम्झाई बुझाई गर्दा समेत बालबालिकालाई विद्यालय नपठाउने अभिभावकलाई गाँउपालिकाबाट उपलब्ध गराउने सेवा सुविधाबाट

वञ्चित गरिनेछ ।

- (५) यस दफा बमोजिम विद्यालय भर्ना भएका विद्यार्थीलाई विद्यालयले निःशुल्क अध्यापन गराउनु पर्नेछ ।
- (६) विद्यालय जाने उमेर समूहका बालबालिकालाई अनिवार्य रूपमा विद्यालय भर्ना गर्न विद्यार्थी भर्ना अभियान तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी लागु गर्ने दायित्व गाँउ शिक्षा समितिको हुनेछ ।

परिच्छेद- ७

प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा

४२. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा: गाँउपालिका क्षेत्र भित्र सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका निर्धारित विषय अध्यापन गराउन सकिने छ । यस्ता विद्यालयको सञ्चालनको लागि गाँउपालिकाले सम्भावित अध्ययन, स्रोत पहिचान र परिचालन तथा थप सुविधा प्रदान गर्न सक्नेछ ।
४३. खुला तथा विशेष शिक्षा: गाँउपालिका भित्र आवश्यकता अनुसार खुला तथा विशेष शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद- ८

विविध

४४. विद्यालयको विधान:

- (१) यो ऐन र प्रचलित कानूनको अधिनमा रही प्रत्येक विद्यालयले विद्यालयको लक्ष्य, मूल्य मान्यता, सञ्चालन प्रक्रिया लगागतका अन्य सान्दर्भिक विषयवस्तु समावेश गरी विधान बनाई अभिभावक सम्मेलनबाट पारित गराई लागू गर्नु पर्नेछ।
- (२) अभिभावकहरूको कम्तिमा दुई तिहाईको उपस्थितीमा भएका सम्मेलनको बहुमतले विधानको आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्न सक्नेछ।
- (३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम तयार भएको विधानको एक प्रति विधान पारित भएको मितिले सात दिन भित्र शिक्षा शाखामा पेश गर्नु पर्नेछ।

४५. गाँउपालिकाले निर्देशन दिन सक्ने:

- (१) गाँउ शिक्षा समितिले आवश्यकता अनुसार विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको निर्देशनको पालना गर्नु विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ।

४६. विद्यालयलाई शान्ति क्षेत्रको रूपमा कायम गर्नुपर्ने:

- (१) विद्यालयमा स्वतन्त्र र भयरहित रूपमा सिकाई सहजिकरण गर्ने वातावरण सिर्जना तथा विद्यालय भित्र कुनै किसिमको अवाञ्छित क्रियाकलाप हुन नदिने गरी विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्नुपर्नेछ।
- (२) उपलफा (१) बमोजिम विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्र कायम सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

४७. बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक दुर्व्यवहार गर्न नहुने:

- (१) विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वन दुर्व्यवहार गर्न पाइने छैन।

४८. स्थायी आवासीय अनुमति लिन नहुने: सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक वा कर्मचारीले स्थायी आवासीय अनुमति लिन वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नका लागि आवेदन दिनुहुदैन । यो दफा प्रारम्भ हुनु अघि कसैले स्थायी आवासीय अनुमति लिएको वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नका लागि आवेदन गरेको भए त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारीलाई भविष्यमा निजले काम गरेको सेवाको लागि अयोग्य ठहरिने गरी सेवाबाट बर्खास्त गरिनेछ । यसरी बर्खास्त हुने शिक्षकले संघीय शिक्षा ऐनमा उल्लेख भए अनुसारका सुविधा मात्र प्राप्त गर्नेछ ।

४९. कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था: विद्यालयमा रहने कर्मचारीको दरबन्दी, नियुक्ति प्रक्रिया र कर्मचारीले पाउने सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५०. ट्युसन, कोचिङ जस्ता विद्यालय बाहिर हुने अध्यापन सेवा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था:

(१) ट्युसन, कोचिङ, शैक्षिक परामर्श सेवा, भाषा शिक्षण कोर्ष, पूर्व तयारी कक्षा लगायतका सेवा सञ्चालन गर्न गाँउपालिकाबाट पूर्व अनुमति लिनु पर्नेछ । विद्यालयका शिक्षकहरुले आफूले शिक्षण गर्ने विषयको अतिरिक्त समय शिक्षण गरेबापत सो ही कक्षाका विद्यार्थीहरुबाट कुनै प्रकारको अतिरिक्त सुविधा वा ट्युसन तथा कोचिङ शुल्क लिन पाउने छैनन् ।

(२) ट्युसन, कोचिङ, शैक्षिक परामर्श सेवा, भाषा शिक्षण कोर्ष, पूर्व तयारी कक्षा लगायतका सेवा सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५१. दण्ड सजाँय:

(१) कसैले विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना वा नोक्सान गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई प्रचलित कानून बमोजिम सजाँय हुनेछ ।

(२) दण्ड सजाँय सम्बन्धी अन्य व्यवस्था कानून बमोजिम हुनेछ ।

५२. नियम बनाउने अधिकार:

(१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न यस ऐनको अधिनमा रही कार्यपालिकाले

देहायका विषयका अतिरिक्त आवश्यक अन्य विषयमा नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड बनाउन सक्नेछ ।

- (क) विद्यार्थीलाई लाग्ने शुल्क निर्धारणका आधारहरू
- (ख) विद्यालयको छात्रवृत्ति
- (ग) विद्यालयलाई दिइने अनुदान
- (घ) प्रविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक शिक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापन
- (ङ) विद्यार्थी सिकाई उपलब्धीको परीक्षण तथा मूल्याङ्कन
- (च) विद्यार्थी शिक्षक अनुपात तथा दरबन्दी मिलान
- (छ) विद्यालय नक्साङ्कन र समायोजन
- (ज) प्रति विद्यार्थी लागतको आधारमा शिक्षण सहयोग
- (झ) माध्यमिक तहको कक्षा ११ र १२ मा शिक्षक व्यवस्थापन
- (ट) विद्यालयको सह तथा अतिरिक्त कार्यकलाप र कार्यक्रम
- (ठ) विद्यालयको सम्पत्तिको सुरक्षा
- (ड) विद्यालयको नामाकरण
- (ढ) विद्यालयमा छात्रावास सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था
- (ण) विद्यालयको पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र सन्दर्भ सामग्री
- (त) विशेष तथा समावेशी शिक्षा
- (थ) अनौपचारिक तथा निरन्तर शिक्षा
- (द) दूर तथा खुला शिक्षा
- (ध) गाँउ शिक्षा कोष
- (न) विद्यालयको कोष
- (प) विद्यालयको पुस्तकालय र वाचनालय
- (फ) ट्युसन, कोचिङ, शैक्षिक परामर्श, भाषा शिक्षण जस्ता विद्यालय बाहिर हुने अध्यापन सेवा

- (ब) शिक्षक तथा विद्यार्थीको आचार संहिता
- (भ) विद्यार्थी सेवा तथा निर्देशन सेवा
- (म) शिक्षक तथा विद्यालय व्यवस्थापन तालिम
- (य) प्रधानाध्यापक नियुक्तिको लागि आवश्यक योग्यता, काम, कर्तव्य, अधिकार र सुविधा
- (र) विद्यालयको झण्डा, चिन्ह र प्रार्थना
- (ल) विद्यालयको परीक्षा
- (व) स्थानीय तथा सामुदायिक पुस्तकालय र वाचनालय सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था
- (श) अभिभावक शिक्षा
- (ष) सामुदायिक विद्यालयहरूमा करार शिक्षक छनौटका लागि विषय विज्ञ सूचिकृत सम्बन्धी व्यवस्था
- (स) विद्यालय निरीक्षण, अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण सम्बन्धी व्यवस्था
५३. बाधा अड्काउ हटाउने अधिकार: यस ऐनको कार्यान्वयनमा बाधा अड्काउ परेमा कार्यपालिकाले आवश्यक आदेश जारी गर्नेछ ।
५४. बचाउ र लागू नहुने:
- (१) यस ऐन अन्तर्गत बनेका दफामा लेखिएका कुराहरू यसै ऐन बमोजिम र यसमा नलेखिएका कुराहरू प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (२) यस ऐन वा अन्तर्गत उल्लेखित कुनै विषय संघीय कानून वा प्रदेश कानूनसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म अमान्य हुनेछ ।

आदेशबाट

रमेश सुवेदी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

